

สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
สถาบันพระปกเกล้า

KPI RESEARCH

อ่านงานวิจัยใน 4 หน้า

RS 7.65

เหตุนี้เองเพศหญิงจึงมีสิทธิที่จะใช้ผ้าอนามัยที่เหมาะสม
กับความต้องการขั้นพื้นฐานในการดูแลสุขภาพอนามัย
และเพศหญิงจึงมีเสรีภาพที่จะไม่ถูกขัดขวางหรือเพิกข
กับอุปสรรคในการขัดขวางไม่ให้เข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวก

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงผ้าอนามัยของกลุ่มสตรี ศึกษารณีนักเรียนหญิงในจังหวัดเชียงใหม่

ผศ.ดร.ปิติเทพ อยู่ยั้งยอง และคณะ

978-616-476-235-0

204 หน้า

สถาบันพระปกเกล้า

2565

ผศ.ดร.ปิติเทพ อยู่ยั้งยอง อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เกษณี รัตนการศักดิ์

ชื่อเรื่อง

นักวิจัย

ISBN

จำนวนหน้า

จัดพิมพ์โดย

ปีที่พิมพ์

ผู้สรุป

ผู้ออกแบบ

ความเหลื่อมล้ำ ในการเข้าถึงผ้าอนามัย ของกลุ่มสตรีคืออะไร?

การมีประจำเดือน (Menstruation หรือ Period) เป็นกระบวนการตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในร่างกายของเพศหญิงเมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ ดังนั้น เพศหญิงก็ย่อมต้องมีวิธีการขั้นตอนและกระบวนการในการดูแลรักษาสุขอนามัย ร่างกายของตนเอง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเพศหญิงต้องดูแลสุขภาพกาย สุขภาพใจและความเป็นอยู่ที่ดีเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตจากการมีประจำเดือน การจัดการดูแลสุขภาพอนามัยของเพศหญิงในขณะที่มีประจำเดือนได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเรียกเหล่านี้ว่า “การจัดการสุขอนามัยประจำเดือน” (Menstrual Hygiene Management หรือ MHM)

เครื่องมือหนึ่งในการป้องกันไม่ให้ประจำเดือนซึมเปื้อนบนเครื่องนุ่งห่ม คือ ผ้าอนามัย (Menstrual Hygiene Products) เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ในการดูดซับเลือดประจำเดือน โดยมีภาคธุรกิจอุตสาหกรรมจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวโดยที่เพศหญิงต้องชำระราคาผ้าอนามัยนั้น หมายความว่าเพศหญิงต้องมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในแต่ละเดือน ด้วยเหตุนี้ผ้าอนามัยจึงเป็นสินค้าจำเป็นของผู้หญิงในทุกเดือน เพราะหากปล่อยให้ประจำเดือนซึมเปื้อน อาจโดนกล่าวหาว่าในเชิงล้อเลียน เยาะเย้ยหรือถากถาง ในทำนองของการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นเพศหญิงเพียงเพราะมีรอยเลือดซึมเปื้อน อย่างไรก็ตาม เพศหญิงที่มีฐานะยากจนหรือขาดแคลนทุนทรัพย์ จนทำให้ไม่สามารถเข้าถึงหรือไม่มีสิทธิเลือกใช้ผ้าอนามัยได้เหมาะสมกับสุขภาพของตนเองได้ ภาวะความยากจนที่ไม่อาจเลือกซื้อหาผ้าอนามัยมาใช้ในชีวิตประจำวันของเพศหญิงเช่นนี้เรียกว่า “ภาวะความขาดแคลนผ้าอนามัย” (Period Poverty)

ภาวะความขาดแคลนผ้าอนามัยที่เกิดขึ้นย่อมสะท้อนให้เห็นว่าสังคมยังคงมีความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศหญิงผู้ที่มีรายได้สูงและต่ำ ความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสของเพศหญิงในการเข้าถึงผ้าอนามัยในชีวิตประจำวันยังสะท้อนให้เห็นว่ารัฐละเลยในการสร้างกลไกหรือเครื่องมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการให้เพศหญิงที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์สามารถเข้าถึงผ้าอนามัยเพื่อใช้สอยได้ในขณะที่มีประจำเดือนได้อย่างเท่าเทียม

ผ้าอนามัยกลายเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตของเพศหญิงในการจัดการสุขอนามัยประจำเดือน และเป็นเครื่องป้องกันประจำเดือนซึมเปื้อนเครื่องนุ่งห่ม **เหตุนี้เองเพศหญิงพึงมีสิทธิที่จะใช้ผ้าอนามัยที่เหมาะสมกับความต้องการขั้นพื้นฐานของตนในการดูแลสุขอนามัยของตน ในทำนองเดียวกันเพศหญิงพึงมีเสรีภาพที่จะไม่ถูกขัดขวางไม่ให้ใช้ผ้าอนามัยในขณะที่มีประจำเดือนหรือไม่ควรตกอยู่ในภาวะที่เผชิญกับอุปสรรคในทำนองที่เป็นการขัดขวางไม่ให้เพศหญิงเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวก** เมื่อความต้องการในการใช้ผ้าอนามัยในชีวิตประจำวันของเพศหญิงถือเป็นความต้องการส่วนรวม เหตุนี้เองรัฐจึงต้องดำเนินการเพื่อสนองความต้องการใช้ผ้าอนามัยในชีวิตประจำวันของเพศหญิง ในขณะเดียวกันรัฐต้องงดเว้นกระทำการในลักษณะที่เป็นการสร้างอุปสรรคในการเข้าถึงผ้าอนามัยของเพศหญิง กล่าวอีกนัยหนึ่งรัฐพึงส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของเพศหญิงโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องจัดบริการสาธารณะเพื่อให้ผู้หญิงทุกคนสามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาค โดยรัฐอาจอาศัยเครื่องมือ เทคนิค วิธีการที่เหมาะสมต่อสถานการณ์และความต้องการในการเข้าถึงผ้าอนามัยซึ่งในหลายประเทศได้บัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงผ้าอนามัยให้แก่เพศหญิงตามความต้องการขั้นพื้นฐานของตน รวมทั้งกฎหมายยังได้ก่อให้เกิดความผูกพันต่อรัฐ ในลักษณะที่กำหนดหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงผ้าอนามัยของเพศหญิง

กฎหมายจึงกลายมาเป็นเครื่องมือส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของเพศหญิงให้มีโอกาสเข้าถึงผ้าอนามัย โดยที่ไม่มีความยากจนของครอบครัวหรือฐานะทางการเงินมาเป็นอุปสรรค ทำนองเดียวกันกฎหมายเองยังถูกนำมาเป็นเครื่องมือใช้บังคับหน่วยงานหรือภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของเพศหญิง เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถานที่ทำงาน ให้ปฏิบัติกรหรือดำเนินกิจกรรมส่งเสริม

สนับสนุนให้เพศหญิงสามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวก กฎหมายเช่นนี้อาจบรรจุกฎเทคนิค และวิธีการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มผู้หญิงที่สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์สุขอนามัย ประจำเดือนในชีวิตประจำวัน เช่น การแจกผ้าอนามัยแบบให้เปล่า การยกเว้นด้านภาษีสินค้าและบริการ หรือกำหนดให้จัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละศูนย์ เป็นต้น

ในงานวิจัยชิ้นนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนมาตรการทางกฎหมายที่ส่งเสริมการเข้าถึงผ้าอนามัยสำหรับเพศหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการทางกฎหมายของบางประเทศ ที่ถูกหยิบยกมาศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวทางหรือมาตรการ

สำหรับส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มผู้หญิงที่มาจากครอบครัวยากจนหรือขาดแคลนทุนทรัพย์ สามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวกและเหมาะสม โดยที่ความยากจนไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงผ้าอนามัย งานวิจัยฉบับนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์กฎหมายต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น กฎหมายสกอตแลนด์ (Scottish Law) และกฎหมายแคนาดา (Canadian Law) ที่ส่งเสริมสิทธิการเข้าถึงผ้าอนามัย คณะผู้วิจัยได้พบว่ากฎหมายของทั้งสองประเทศที่ถูกหยิบยกมาเป็นตัวอย่างนั้น มีการวางหลักเกณฑ์และกำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมสิทธิในการเข้าถึงผ้าอนามัยของผู้หญิง

กรณีศึกษา ประเทศสกอตแลนด์

ประเทศสกอตแลนด์ได้ตราพระราชบัญญัติ Period Products (Free Provision) (Scotland) Act 2021 มาเป็นการเฉพาะโดยวางหลักเกณฑ์กำหนดเป้าหมายสำคัญหลายประการ เช่น

1

เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ อันเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงผ้าอนามัย

2

เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้กลุ่มผู้หญิงที่มีรายได้น้อย สามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวก

3

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มผู้หญิงที่ต้องการใช้งานผ้าอนามัยอย่างกะทันหัน เมื่อประจำเดือนมาโดยไม่ได้คาดหมายเอาไว้ล่วงหน้า หรือเมื่อลืมผ้าอนามัยที่เตรียมไว้ใช้งานอยู่ที่บ้าน

4

เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้กลุ่มผู้หญิงที่เผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งมีความต้องการใช้งานผ้าอนามัยมากกว่าบุคคลทั่วไป

กฎหมายฉบับนี้ยังกำหนดหน้าที่แก่ท้องถิ่นให้มีบทบาทในการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มผู้หญิงที่อยู่ในท้องถิ่นของตนสามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวก ตลอดจนท้องถิ่นมีอำนาจกำกับให้สถานที่สาธารณะที่ถูกระบุเอาไว้ในกฎหมายต้องจัดหาผ้าอนามัยไว้สำหรับแจกแบบให้เปล่า เช่น ศูนย์บริการชุมชนและร้านขายยา เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันสถานที่สาธารณะก็ต้องมีหน้าที่จัดหาจุดให้บริการผ้าอนามัย เช่น บริเวณอ่างล้างมือที่ผู้หญิงหยิบได้สะดวกและบริเวณกล่องแจกผ้าอนามัยที่วางเอาไว้ในบริเวณที่เหมาะสม เป็นต้น พร้อมกับจัดหาผ้าอนามัยสำหรับแจกแบบให้เปล่าได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มผู้หญิงทำนองเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ยังระบุหน้าที่ของสถาบันการศึกษาให้มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนและนักศึกษา ตลอดจนผู้มาใช้บริการสามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างเท่าเทียม

กรณีศึกษา ประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดาเป็นอีกประเทศที่เล็งเห็นความสำคัญ
ของปัญหาความขาดแคลนผ้าอนามัยในกลุ่มผู้หญิงที่มาจาก
ครอบครัวยากจน ใน ค.ศ. 2015 รัฐบาลแคนาดาตอบสนอง
ต่อปัญหาดังกล่าวโดยแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติ Excise
Tax Act เพื่อยกเลิกการจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการจาก
การจำหน่ายผ้าอนามัย โดยรัฐบาลแคนาดาคาดหมายว่า
การยกเลิกการจัดเก็บภาษีดังกล่าวจะทำให้ผลิตภัณฑ์
ผ้าอนามัยที่วางจำหน่ายในท้องตลาดมีแนวโน้มที่ราคาจะถูกกลง
สามารถทำให้กลุ่มผู้หญิงเลือกซื้อหาผลิตภัณฑ์ผ้าอนามัย
ได้ในราคาที่ถูกลงและเข้าถึงผลิตภัณฑ์ผ้าอนามัยที่สอดคล้อง
กับความต้องการของตนได้มากขึ้น

นอกจากนี้บางมลรัฐยังได้กำหนดให้โรงเรียนของรัฐ
ต้องจัดให้มีการแจกผ้าอนามัยแบบให้เปล่า เพื่อให้นักเรียน
สามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้ โดยไม่มีเรื่องปัญหาความยากจน
หรือการขาดแคลนทุนทรัพย์มาเป็นอุปสรรคในการเข้าถึง
ผ้าอนามัย เช่น รัฐบริติชโคลัมเบีย (British Columbia)

ได้แก้ไขเพิ่มเติมเนื้อความใน School Act 1996 ที่กำหนด
ให้โรงเรียนของรัฐที่ตั้งในรัฐบริติชโคลัมเบียทุกแห่งต้องจัด
ให้มีจุดแจกผ้าอนามัยแบบให้เปล่าไว้ในห้องน้ำในทุกโรงเรียน
เป็นต้น

อีกหนึ่งประเทศแคนาดายังได้ตราประมวลกฎหมาย
แรงงานแคนาดา (Canada Labour Code) ที่บัญญัติถึง
สิทธิและหน้าที่ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยกำหนด
มาตรฐานด้านแรงงานระดับชาติในลักษณะที่เป็นมาตรฐาน
ขั้นต่ำในการใช้แรงงานและการจ่ายค่าตอบแทนในการทำงาน
รวมทั้งกำหนดมาตรฐานสำหรับสร้างอาชีพอนามัยและ
ความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน เพื่อให้ลูกจ้างมีความปลอดภัย
และมีสุขภาพอนามัยดีในขณะที่ปฏิบัติงาน ซึ่งประมวล
กฎหมายแรงงานแคนาดาได้กำหนดให้นายจ้างมีหน้าที่จัดหา
ผ้าอนามัยและสารอุปโภคขั้นพื้นฐานเอาไว้เพื่อให้ลูกจ้าง
เพศหญิงสามารถใช้สอยและดูแลสุขอนามัยประจำเดือน
ได้อย่างเหมาะสม สะดวกและถูกสุขอนามัย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทวนตัวอย่างกฎหมายต่างประเทศ
ที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่ารัฐมีความพยายามในการกำหนด
หน้าที่ให้หน่วยงานของรัฐกำกับควบคุมให้สถานที่ที่เกี่ยวข้อง
กับกลุ่มสตรี ต้องเตรียมหรือจัดให้มีจุดแจกผ้าอนามัย
แบบให้เปล่าเอาไว้ในห้องน้ำ ห้องแต่งตัวหรือห้องเปลี่ยน
เสื้อผ้า ในขณะที่เดียวกันรัฐของประเทศตัวอย่างยังได้พยายาม
ปฏิรูปหรือปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ
ในการเข้าถึงผ้าอนามัยสำหรับใช้สอยในชีวิตประจำวัน

โดยทุกคนสามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวกและ
เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการส่วนบุคคล
หากหันกลับมามองประเทศไทยซึ่งยังไม่มีมารวมมาตรการ
หรือกำหนดเครื่องมือทางนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่ม
สตรีสามารถเข้าถึงผ้าอนามัยได้อย่างสะดวก ดังนั้นจำเป็น
ที่รัฐต้องริเริ่มดำเนินนโยบาย มาตรการและกฎหมาย
เพื่อให้เพศหญิงสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าว
ได้เสมอภาค

QR CODE
คลัง SNAP

QR CODE
อ่านหนังสือออนไลน์

QR CODE
สนใจหนังสือฉบับเต็ม
หรือ ติดต่อ 0-2141-9558